

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Степанова М. М. Лексические особенности предвыборного дискурса США. *Активные процессы в различных типах дискурсов : политический, медийный, рекламный дискурсы и интернет-коммуникация*. Материалы международной конференции 19–21 июня 2009 года. Ярославль : Ремдер, 2009. С. 482–486.
2. Методичний посібник з громадянської освіти та політичної просвіти. URL : <https://www.austausch.org/zanjattja-1-5/>
3. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстуалізація реальності. Одеса : Чорномор'я, 2007. 156 с.
4. Чорна О. О. Комунікативний імідж президента : монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 300 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Передвиборча програма Ляшка О. В. 2014 р. URL : <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2014/wp001.html>
2. Передвиборча програма Ляшка О. В. 2019 р. URL : <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp005pt021f01=220pt001f01=719.html>

УДК 811.161.2'42:808.51:32

ПРИВІТАННЯ ЯК МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР ПОЛІТИЧНОГО РИТУАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Д. Д. Сенчишина, Г. В. Ситар

Анотація: У статті проаналізовано привітання як один із жанрів політичного ритуального дискурсу. Виділено різні типи привітань. Схарактеризовано їхні структурно-змістові компоненти. Досліджувана тема передбачає застосування описового методу та прийому дистрибутивного аналізу.

Ключові слова: мовленнєвий жанр, новорічне привітання, політична комунікація, політичний дискурс, Президент України.

Вступ. У політичних комунікаціях привітання є різновидом звичайного вітального мовленнєвого жанру, який трактується як вітання від імені політичного лідера або політичної сили (партії, організації) з нагоди свята або урочистої події. Поняття «мовленнєві жанри» було запроваджено М. М. Бахтіним на початку ХХ ст. на позначення стійких тематичних, композиційних і стилістичних типів висловлень [4, с. 83]. Проблемами типології мовленнєвих жанрів загалом та політичного дискурсу зокрема займалися Н. Д. Арутюнова, М. М. Бахтін, Ф. С. Бацевич, Г. О. Заболотна, Н. В. Кондратенко, О. М. Назаренко, Л. І. Стрій, О. Й. Шейгал, Т. В. Шмельова та інші вчені.

Актуальність вивчення привітання зумовлена дискурсивною природою мовленнєвих жанрів і процесу політичної комунікації загалом, з урахуванням якої текст повинен розглядатися разом із позамовними чинниками, які впливають на процес спілкування, та активністю його використання політиками з метою формування позитивного іміджу та залучення ширшого кола виборців.

Основний розділ. На думку О. Д. Кривоносова, привітання – це «форма писемного контакту з представниками цільової аудиторії, що присвячена певній даті або ювілею, тобто урочистій події в житті соціально значущої особи, персони або фірми» [4, с. 86]. У проаналізованому фактичному матеріалі (вітання Президента України за період з 2004 по 2018 роки) можна виділити такі типи вітання за типом адресата та приводом:

- 1) вітання народу загалом з нагоди державного свята (Новий рік, День Перемоги і под.);
- 2) вітання групи адресатів з нагоди: а) релігійного свята (Різдво, Великдень, Трійця, Ханука, Курбан-Байрам та ін.); б) професійного свята (день працівників освіти, день митної служби України і под.);
- 3) вітання, адресовані конкретним особистостям: а) видатним персонам з нагоди дня народження або ювілею; б) політикам з приводу обрання на певну посаду або дня народження.

Особливе місце серед привітань належить новорічному привітання президента. Н. В. Кондратенко зараховує його до ритуальних жанрів політичного дискурсу на підставі таких критеріїв [2, с. 39]:

- подійність (урочиста подія – святкування Нового року);
- часова й локальна зумовленість (телевізійний виступ, що транслюється державними телерадіокомпаніями за 15 хвилин до Нового року);
- закріплена форма;
- перформативний характер (зумовлений комунікативною ситуацією виголошення: етикетність комунікації та її конвенційний характер визначає використання дієслів-перформативів на зразок *вітати*, *бажати*, *зичити* і под.).

Новорічне привітання типово містить такі компоненти:

- звертання до аудиторії;
- власне привітання;
- перелік досягнень минулого року;
- планування та надії прийдешнього року;
- побажання [3, с. 103].

Майже усі проаналізовані новорічні вітання мають саме таку структуру. Наприклад: *Дорогий Український народе, надійшла святкова пора, світла і радісна пора Новорічних і Різдвяних свят ... Я згадую, насамперед, події, де основну роль відіграла позиція суспільства, вчинок людини, досягнення особистості ... Досягнення держави починаються з нас ... Ми зуміли дотриматись демократичного курсу і провести перші чесні вибори ... Я щиро бажаю Українському народу злагоди, єдності і добра у 2007 році. Я прошу в Господа захисту для нашої країни. ... Я бажаю достатку, тепла і затишку старшим поколінням ... Я вітаю Тебе, мій дорогий Український народе, з 2007 роком* (В. Ющенко, 2007).

Дорогі співвітчизники! ... Ми стали далі від Москви і ближче до Європи. І це чітка стратегія, якої неухильно дотримуємося протягом останніх п'яти років. Ми йдемо своїм шляхом!... В єдності – сила народу... Дорогі українці! Найважче вже минуло. І найгірше теж позаду. Попереду – поступове зростання економіки і відновлення рівня життя. І це – результат спільної нашої копійки праці.... Бажаю всім щасливого Нового року! І щоб наша доля нас не цуралась. Слава Україні! (П. Порошенка, 2018)

Новорічні привітання завжди оприлюднюються особисто мовцем – Президентом України – і транслюються в запису перед боєм годинника. Семіотичний характер привітань змінюється, зокрема, це стосується невербальних складників – місця запису, учасників, атрибутики [3, с. 103].

Так, Президент Леонід Кравчук у кінці 1991 року привітав Україну вперше українською мовою. Привітання було дуже офіційним: глава держави був одягнений у діловий костюм з порожнім фоном позаду.

Понад десять років українців вітав Леонід Кучма. Його виступи були різними: в радянському стилі 1995 року: із суворим обличчям, за столом на тлі українського прапора; у домашній атмосфері 2003 року: біля ялинки, з онуком і собакою.

Віктор Ющенко запам'ятався тим, що вітав українців на Майдані у 2005 році. Вперше Президент звертався до нації не сидячи в кабінеті, а стоячи на вулиці, на тлі Маріїнського палацу у 2007, головної площі Святої Софії у 2009, що підкреслювало демократичність Президента, його зв'язок з традиціями та історією українського народу. Незмінними атрибутами новорічних привітань Віктора Ющенка були червона доріжка та військовий караул, які апелювали до статусу та сили політика.

Віктор Янукович вітав народ на тлі ікони, ялинки та різдвяного вертепу, в Києво-Печерській лаврі, біля Адміністрації Президента. Трибуни теж були різними (відрізнялися формами, кольорами), незмінним компонентом залишалася червона доріжка.

Президент Петро Порошенко вітав з Новим роком разом із військовими та волонтерами у 2016 році. У 2017 перед початком привітання Президента під рок-версію гімну показано відео головних досягнень країни. Українців вітали переможниця

Євробачення-2016 Джамала, чемпіони Паралімпійських ігор та інші відомі особистості. Однак виступав Президент цього разу один. У 2019 році перед промовою Президента Петра Порошенка був короткий ролик, що втілює, як зазвичай, головні досягнення за рік минулий, а потім глава держави виголосив вітання, стоячи на фоні Софійського собору.

Н. В. Кондратенко зазначає, що «метою новорічного звернення як жанру політичного дискурсу є єднання народу: політичний лідер не лише вітає аудиторію зі святом, а й акцентує увагу на спільних досягненнях, вказує шлях розв'язання спільних проблем» [1, с. 166]. Ідея консолідації народу і влади особливо актуальна для новорічних привітань українських президентів, наприклад: *Дивлячись у майбутнє, я закликаю українську громаду, кожна українську родину, кожного українця до єднання в ім'я України. Я закликаю всіх громадян, людей різних національностей і віросповідань, прихильників різних політичних сил, до єдності. Об'єднавшись, ми надійно захистимо свою свободу і незалежність, прискоримо незворотній поступ до демократії. Об'єднавшись, ми обов'язково станемо заможною нацією, яка по праву стане на належне місце серед європейських народів* (В. Ющенко, 2006).

Вірю в те, що 2014 рік стане для нас роком єдності, розвитку та успіху. Від щирого серця бажаю вам міцного, козацького здоров'я (В. Янукович, 2013).

Я звертаюся до мільйонів співвітчизників у Криму і по той бік Донбасу. Ми обов'язково повернемося до Вас із миром, якою б довгою не була дорога. І наша сім'я неодмінно возз'єднається за одним столом, за яким Новий рік зустрічають за київським часом... (П. Порошенко, 2018).

Ідея об'єднання в межах країни Сходу і Заходу наявна майже в усіх новорічних привітаннях з 2006 року по 2018 рік [1, с. 166].

Більшість наведених вище компонентів новорічних привітань є тотожною із компонентами всіх поздоровлень (крім аналізу подій за минулий рік і планів на наступний), наприклад: *Дорогі ветерани! ... Вітаю вас з Днем перемоги над нацизмом у Другій світовій війні!... У нашому ж українському календарі 9 травня, День Перемоги, завжди буде червоним, як ці маки, що символізують пам'ять про всіх загиблих. Ми шанували, шануємо і завжди будемо шанувати ратний патріотичний подвиг наших дідів і прадідів... У цей святковий день бажаю молодим воїнам, їх рідним і близьким міцного здоров'я, широких життєвих горизонтів, наснаги та сил у благородній справі служіння Батьківщині... Слава ветеранам!..* (Привітання з Днем Перемоги, П. Порошенко, 2015).

Привітання з релігійними святами також належать до ритуальної комунікації. Політики регулярно вітають адресатів із релігійними християнськими святами, наприклад: *Я пишаюся, що належу до сильного духом народу. І зараз, у ці радісні дні Святої Трійці, ми будемо разом молитися і вірити в Бога і в Україну* (Привітання зі Святою Трійцею, В. Янукович, 2013). Зі святами інших конфесій вітають і представників інших релігій, що проживають на території України, наприклад: *Любі друзі! Щиро вітаю вас із великим єврейським святом Ханука – святом героїзму й перемоги над поневолювачами, святом очищення й освячення, світла й вогнів. Свято Ханука свідчить: ніщо не спроможне здолати прагнення народу до свободи... Ви збільшуватимете світло, ви примножуватимете його: у світі має бути світліше. Мир вам! Веселих, радісних свят! Хаг Ханука самеах!* (Привітання єврейському народу зі святом Ханука, В. Ющенко, 2004);

Шановні співвітчизники! Щиро вітаю вас зі святом жертвопринесення – Курбан-Байрамом, що символізує високі моральні якості – милосердя, доброту, взаємопрощення. Наслідкування цим етичним нормам свідчить про прихильність до загальнолюдських цінностей та сприяє укріпленню єдності у суспільстві. Зичу вам і вашим родинам благополуччя, радості, достатку та домашнього затишку (Привітання з мусульманським святом Курбан-Байрам, В. Янукович, 2011);

Шановні співвітчизники! Від щирого серця вітаю вас із святом Курбан-Байрам. Мусульманська спільнота України є невід'ємною частиною нашого народу, а її культура — яскрава складова українського культурного різноманіття. Бажаю усім міцного здоров'я, радості та щедрої долі (П. Порошенко, 2017).

Оскільки політичні лідери орієнтовані на підтримку представників різних релігій і конфесій, вони вітають своїх потенційних виборців обов'язково [5, с. 704].

Президенти (опосередковано через свою прес-службу) презентують привітання до всіх урочистих як у житті нашої держави, так і інших держав та їх політичних лідерів. Привітання, адресовані групам адресатів, поширюються як через прес-службу, так і через засоби масової інформації, наприклад: *Шановні друзі! Щиро вітаю вас із професійним святом – Днем радіо, телебачення та зв'язку. Забезпечення права кожного на свободу слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на доступ до інформації та її поширення є головними пріоритетами побудови демократичної європейської України* (Вітання з Днем працівника радіо, телебачення та зв'язку, П. Порошенко, 2014).

Крім колективного привітання, в політичному дискурсі представлено особисто адресовані, присвячені урочистим датам у житті соціально значущих та видатних людей сучасності – вітчизняних політиків, діячів культури та мистецтва, церкви, спорту та зарубіжних політиків, наприклад: *Шановна Ліно Василюно! Сердечно вітаю зі знаменним ювілеєм Вас – княгиню української поезії. Разом із мільйонами шанувальників захоплююся Вашою творчістю, вдячний Вам за відкриття сили і багатства української мови, яка говорить кожним Вашим рядком. У найтяжчі часи Ви зберегли свободу свого слова, а Ваше слово веде до свободи усіх нас. Зичу Вам міцного здоров'я, радості, нових шедеврів. З роси й води Вам, дорога Ліно Василюно! З повагою, щиро Ваш Петро Порошенко* (Вітання з нагоди ювілею Ліни Костенко, П. Порошенко, 2015). П. Порошенко вітав Ліну Костенко на офіційному сайті «Офіційне інтернет-представництво Президента України». У наступні роки голова держави писав привітання на своїй сторінці у Facebook. Наприклад: *Щасливі ті, кому випала честь жити в епоху Ліни Костенко. Многая літа Вам, Ліно Василюно! Вдячний Вам, що силою свого слова щодня робите нас сильнішими та вселяєте віру та надію в наші серця* (Вітання з Днем народження Ліни Костенко, П. Порошенко, 2018).

Також Президент України Петро Порошенко привітав королеву Великобританії Єлизавету II з днем її народження. Своє привітання глава держави опублікував на сторінці в соціальній мережі Facebook: *Від імені народу України та від себе особисто вітаю народ Великобританії і Північної Ірландії з нагоди Дня народження Королеви Єлизавети II. Щиро бажаю міцного здоров'я і невичерпної енергії, а дружньому британському народові – миру, злагоди і благополуччя. З Днем народження, Ваша Величносте!* (Вітання Єлизавети II з другим днем народження, П. Порошенко, 2018). Відзначимо, що день народження монарха відзначають двічі за рік. Перше святкування відбувається в день самого народження Єлизавети, а друге – в червні. До того ж саме друге свято – офіційне, воно супроводжується урочистим військовим парадом.

Особисто адресовані привітання відрізняються від традиційних ритуальних текстів лише тим, що представлені від імені відомого політика, а адресатом виступає соціально значуща персона в житті країни або світу [1, с. 167].

Висновки. Отже, привітання є одним з основних ритуальних мовленнєвих жанрів, що функціонують у політичному дискурсі, та має чітко визначену структуру, зміст й комунікативну настанову. На структурному рівні обов'язковими елементами привітання є рамкові складники, конгратуляторна та констатувальна частини, оптативний компонент. За змістом привітання як жанр політичного дискурсу завжди пов'язане з урочистими подіями в житті суспільства або соціально значущої особи. За інтенцією привітання передбачає виконання етикетної функції – власне привітання – та елементи самопрезентації мовця як уважного, небайдужого політика.

Аннотація. В статті проаналізовані поздравлення як один из жанров политического ритуального дискурса. Выделены различные типы поздравлений. Охарактеризованы их структурно-содержательные компоненты. Исследуемая тема предусматривает применение описательного метода и приема дистрибутивного анализа.

Ключевые слова: новогоднее поздравление, речевое жанр, политическая коммуникация, политический дискурс, Президент Украины.

Abstract. The article analyzes the greetings as one of the genres of political ritual discourse. Different types of greetings are selected. Their structural and content components are characterized. The subject under study involves the use of a descriptive method and the adoption of distributive analysis.

Key words: New Year greetings, speech genre, political communication, political discourse, President of Ukraine.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Битко А. С. Новорічне звернення президента як ритуальний жанр політичного дискурсу. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 63. С. 165–172.
2. Заболотна Г. О. Новорічне звернення: специфіка українського тексту. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Дні науки Філософського факультету – 2010. Міжнародна наукова конференція (21–22 квітня 2010). Матеріали доповідей та виступів. Частина VI*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. С. 39–41.
3. Назаренко О. М. Комунікативно-прагматичний аспект промов Президента України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2018. № 32. Том 3. С. 102–104.
4. Стрій Л. І. Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лівопрагматичний аспекти. Дис. ... на здоб. наук. ступ. канд. філолог. наук. Спец. 10.02.01 – українська мова. Одеса. 2015. 190 с.
5. Якункіна Ю. Семантика й валентний потенціал демілітативних предикатів на позначення процесів мовлення: *Матеріали XI Міжнародної наукової конференції. м. Івано-Франківськ. 26–28 вересня 2012 року*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. С. 703–705.

УДК 81.371

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІМЕННИКІВ СЛОВОТВІРНОГО ГНІЗДА ДІЄСЛОВА *ХОДИТИ* В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Д. Р. Смешняк, О. О. Ситенко

Анотація. Дане дослідження присвячене формулюванню теоретичних положень, пов'язаних із вивченням словотвірного складу мови крізь призму зв'язків і відношень між одиницями словотвірного гнізда (далі – СГ). У даній роботі змодельовані словотвірні гнізда з вершиною *ходити* в українській та *to go, to walk* в англійській мовах, похідні яких поклали класифіковано за словотвірними значеннями (далі – СЗ). Основними методами дослідження є зіставно-типологічний, що передбачає виконання процедури зіставлення СГ у двох мовах, та описовий метод, за допомогою якого в роботі здійснюється синхронний аналіз структурно-семантичних параметрів віддієслівних похідних СГ.

Ключові слова: словотвірне гніздо, словотвірне значення, дієслово, іменник.

Актуальність роботи зумовлюється недостатньою вивченістю в сучасній українській та англійській мовах лексико-семантичної групи із загальним значенням руху, зокрема словотвірного гнізда з вершинними дієсловами *ходити* в українській та *to go, to walk* в англійській мовах, які активно вживаються носіями обох мовних груп. **Мета** роботи полягає у з'ясуванні структурно-семантичних особливостей СГ дієслів *ходити* та *to go, to walk* у сучасних українській та англійській мовах. **Об'єктом** вивчення виступають дієслова руху *ходити* в українській та *to go, to walk* в англійській мовах. **Предметом** дослідження є структурно-семантичні особливості СГ з вершинами *ходити* в українській та *to go, to walk* в англійській мовах у зіставному аспекті.

Наявність двох спільнокореневих слів, одне з яких – твірне, а інше – похідне, виведене з твірного в результаті застосування до нього відповідної словотвірної операції, тобто словотвірної пари, лежить в основі формування комплексної словотвірної одиниці, якою є словотвірне гніздо, як на синтагматичному, так і на парадигматичному рівнях. Передумовою виділення СГ виступає здатність певного кореня (твірної основи) породжувати більшу, ніж одна одиниця, кількість дериватів.

Проблеми СГ різних частин мови досліджували як на матеріалі української (І. І. Ковалик, Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, М. П. Лесюк, О. В. Дияк та ін.), так і